

Dorota Kaczyńska
Uniwersytet Łódzki, Katedra Geografii i Studiów Regionalnych
e-mail: dorcia.ka@wp.pl
Łukasz Musiaka
Uniwersytet Łódzki, Instytut Geografii Miast i Turyzmu
90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31
e-mail: musiaka@wp.pl

ZABYTKOWE FORMY MORFOLOGICZNE I UKŁAD PRZESTRZENNY MAŁEGO MIASTA JAKO WALOR TURYSTYCZNY. PRZYKŁAD RESZŁA

Zarys treści. W artykule opisano genezę Reszła oraz rozwój jego układu przestrzennego. Ponadto zidentyfikowano pozostałości zabytkowej tkanki miejskiej, które, według autorów, stanowią najważniejsze walory turystyczne miasta.

Słowa kluczowe: miasto, układ przestrzenny, zabytki, walor turystyczny.

Wstęp

Zabytkowe zespoły miejskie od dawna stanowiły przedmiot zainteresowania uczestników ruchu turystycznego, którzy poprzez swoją obecność i zachowania, kształtują przestrzeń turystyczną odwiedzanych miast. Turystyka kulturalna (kulturowa), niegdyś dostępna dla nielicznych, osiągnęła dziś masowy charakter. Zazwyczaj jest zjawiskiem pozytywnym, które przynosi materialne korzyści ludności zamieszkującej miejscowości recepcyjne. Jest również sposobem na pozyskiwanie funduszy na odbudowę i renowację zabytków. Niestety istnieją także negatywne zjawiska znacznej koncentracji ruchu turystycznego na danym obszarze, jak niszczenie zabytkowej tkanki miejskiej czy jej niekontrolowane przemiany funkcjonalne i architektoniczne. Bez wnikliwej analizy stanu istniejącego oraz możliwości racjonalnego wykorzystania posiadanych zabytków powstaje realne zagrożenie ich nieodwracalnego zniszczenia. Dlatego tak ważne, zdaniem autorów, jest prowadzenie badań nad posiadanymi zasobami oraz możliwościami i kierunkami rozwoju turystyki kulturowej, bazującej na dziedzictwie

architektonicznym. S. Liszewski (2008, s. 34) stwierdza, że „studia nad miejską przestrzenią turystyczną, obok wartości teoretycznych i poznawczych, mogą okazać się istotne aplikacyjnie, zwłaszcza na potrzeby planowania urbanistycznego i zarządzania przestrzenią miejską, ale także do właściwego zagospodarowania turystycznego miast.”

Należy zaznaczyć, że aby skutecznie chronić oraz wykorzystywać w racjonalny sposób posiadane zasoby architektoniczne, nie można odcinać się od ich historii. Geneza i proces przemian przestrzennych i funkcjonalnych jednostek osadniczych mają kluczowe znaczenie dla zrozumienia ich współczesnego kształtu i funkcji.

Celem autorów pracy jest określenie posiadanych zasobów architektonicznych małego miasta, jakim jest Reszel. Do tej pory skupiano się głównie na miastach dużych (Liszewski 2008), mniej uwagi poświęcano ośrodkom małym i bardzo małym. W artykule opisano pierwotne założenie miasta i przedstawiono historię jego rozwoju przestrzennego. Ponadto wyodrębniono pozostałości zabytkowej tkanki miejskiej i przedstawiono obecne formy ich użytkowania. Autorzy nie zajmują się analizą ruchu turystycznego i nie waloryzują posiadanych zasobów (potencjału turystycznego) Reszla¹. Dziedzictwo architektoniczne i historyczne jest więc rozumiane jako walor turystyczny, czyli element środowiska przyrodniczego lub/i kulturowego, który stanowi lub może stanowić cel ruchu turystycznego, bądź też upraszczając: coś co powinno zainteresować turystę (Włodarczyk 2009).

Położenie i morfogeneza miasta

Reszel znajduje się w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie kętrzyńskim. Liczy 4 960 mieszkańców². Jest siedzibą gminy miejsko-wiejskiej. Leży na Pojezierzu Mrągowskim, na terenie historycznej Warmii. Przez miasto przepływa rzeka Sajna, lewobrzeżny dopływ Gubra. Odległość do Olsztyna w linii prostej wynosi ok. 50 km.

Początki Reszla przypadają na okres drugiej połowy XII w., kiedy to zakon krzyżacki, umacniając swoje panowanie na zdobytych terenach, założył w Barcji drewniany zamek otoczony drewnianą palisadą i wałem, chroniący kraj od wschodu. Na jego lokalizację wybrano obszar o najkorzystniejszych walorach obronnych, czyli wzniesienie w zakolu rzeki Sajny (Cyny), obszar dawnego grodziska pruskiego. Pruska nazwa Reszel (Resel, Resl, Resil, Rezil, Reszell), prawdopodobnie pochodzi od położonej 4 km na północ osady pruskiej Stary Reszel, wzmiankowanej w dokumencie z 1582 r. Zamek był ważnym punktem

¹ W artykule pominięto walory przyrodnicze, w tym park miejski w Reszlu.

² Dane za rok 2008, źródło: www.stat.gov.pl

strategicznym w walkach z Jaćwingami. Dwukrotnie palony i odbudowywany. Pod koniec XIII w. Reszel znalazł się w stosunkowo spokojnej okolicy, na skutek przesunięcia granicy państwa krzyżackiego na wschód. W 1254 r. zamek został przekazany biskupom warmińskim, którzy obsadzili obiekt swoją załogą dopiero ok. 1300 r. Reszel stanowił odtąd część biskupiej Warmii. W tym samym czasie mieszczanie z Braniewa założyli u stóp strażnicy osadę handlową, otoczoną wałem ziemnym i palisadą (Czubiel, Domagała 1969).

Miasto Reszel zostało lokowane w 1337 r. na prawie chełmińskim, podczas trzeciej fazy kolonizacji Warmii przez biskupów. Pierwsza faza objęła tereny północne, druga środkowe, trzecia zaś część południową i południowo-wschodnią Warmii. Na podstawie przywileju z 1337 r. Reszel otrzymał 110 łanów, w tym 30 łanów pastwisk i lasu. Miasto zostało założone na rzucie prawie regularnego prostokąta z kwadratowym rynkiem pośrodku oraz szachownicowym układem przestrzennym i dwukierunkowym układem ruchu, który odbywał się przez trzy bramy: Królewiecką, Rybacką i Wysoką. Z rynku wychodziło pod kątem prostym sześć ulic. Brak ulic wychodzących z rynku od strony wschodniej wiązał się z sąsiedztwem zamku, natomiast od strony zachodniej domy bezpośrednio dochodziły do fosy w miejscu pozbawionym bramy. W średniowiecznym Reszlu znajdowały się 73 parcele zabudowane, zgrupowane w siedmiu blokach. Pośrodku rynku umiejscowiony był ratusz, od drugiej połowy XIV w. murowany. Na parterze ulokowane były ławy piekarskie, rzeźnicze i szewskie, od strony zewnętrznej zaś przylegało do ratusza 10 kramów, które z biegiem czasu sięgnęły pierwszego piętra. Oprócz tego dobudowano do ratusza pomieszczenie dla pisarza miejskiego i browar (Janosz-Biskupowa 1961, Czubiel, Domagała 1969).

Budowę zamku murowanego rozpoczęto w 1350 r. i zakończono ok. 1401 r. Zlokalizowano go w południowo-wschodniej części miasta, na wysokim wzniesieniu ze stromym zboczem jaru rzeczno od wschodu i południa. Zespół zamkowy mieścił się w miejskim systemie obronnym, stanowił część składową średniowiecznych fortyfikacji Reszla. Autorzy L. Czubiel i T. Domagała (1969) klasyfikują taki układ miasta z zamkiem jako układ zespołony podrzędny, w którym miasto jest podporządkowane zamkowi, stanowiącemu dominantę przestrzenną i militarną całego układu³.

W południowej części miasta, prawdopodobnie w latach 1360–1380, powstał trzynawowy gotycki kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, który zajął miejsce po starszej, drewnianej świątyni. W drugiej połowie XV w. uległ on częściowemu spaleni i od tamtego czasu był stopniowo odbudowywany. Miasto od strony wschodniej i południowej bronione było przez zamek i rzekę, dlatego też od strony północnej i zachodniej wniesiono umocnienia z fosą. Już ok.

³ Autorzy ci wyróżniają układ zespołowy i wydzielony o charakterze nadrzędnym, równorzędnym lub podrzędnym (Czubiel, Domagała 1969).

1370 r. miasto musiało zostać powiększone w związku z napływem nowej fali kolonistów, dla której zabrakło miejsca na obszarze wytyczonym podczas lokacji. Cofnięto zatem obwarowania od strony zachodniej, tworząc teren dla tzw. Nowego Miasta z 39 parcelami i połączeniem ze Starym Miastem wspólnymi umocnieniami. Od tego czasu Reszel zajmował prostokąt od wymiarach 265 na 250 m. Obronne mury miejskie powstawały od końca XIV w. Należy również wspomnieć, iż Reszel już w XIV w. był wyposażony w system kanalizacji miejskiej, zachowany do dzisiejszych czasów (Janosz-Biskupowa 1961).

W 1347 r. do Reszla zostali sprowadzeni augustianie, którzy osiedlili się na przedzamczu, gdzie zbudowali potężną wieżę, służącą im za gdanisko. Po pożarze przystąpili do odbudowy kościoła pw. św. Krzyża oraz zabudowań klasztornych (Janosz-Biskupowa 1961).

Oczywiście należy pamiętać, że osadnictwo na tym terenie już w średniowieczu nie koncentrowało się jedynie na obszarze zamkniętym murami obronnymi. Możemy wymienić trzy przedmieścia Reszla: tzw. Rybaki, Wolniznę oraz osiedle w okolicy dzisiejszej ulicy Zamkowej. Pierwsze rozwijało się w pobliżu szpitala i kaplicy św. Jerzego już od XIV w. Po tej stronie miasta augustianie otrzymali ogród do uprawy warzyw, a z biegiem czasu w rękach kościelnych znalazł się znaczny obszar Rybaków (część północna przedmieścia). W części południowej zaś mieszkali rybacy. Ogółem było tam 51 domów. Wolnizna zlokalizowana była na północ od Bramy Królewieckiej. W połowie XVII w. zostały tu wyznaczone działki budowlane. Do 1792 r. Wolnizna pozostawała pod władzą burgrabiego biskupiego. W tym roku władze pruskie zorganizowały w niej samodzielną gminę z własnym sołtysem. Zamieszkiwali ją robotnicy i drobni rzemieślnicy. Trzecia strefa zabudowy poza murami znajdowała się w okolicy ulicy Zamkowej, na zachód od miasta. Można przypuszczać, iż ulica Zamkowa pokrywała się z obecną ulicą Mickiewicza. Wiadomo, że zlokalizowane były tam szpital i kaplica św. Ducha – w miejscu, gdzie dziś znajduje się cmentarz katolicki. Około połowy XVI w. lokowany został w tej okolicy mały folwark zwany Łanem Zamkowym, który po poszerzeniu o posiadłości zakonne nazwano Folwarkiem Zamkowym. Folwark ten przeszedł później w posiadanie jezuitów, a w 1772 r. został przekształcony w samodzielną gminę wiejską. Również za murami miasta znajdowały się liczne stodoły i stajnie, cegielnie i młyny: miejski, zwany też sołtysim, oraz zamkowy (Janosz-Biskupowa 1961).

Opis miasta z połowy XVII w. informuje, że czworoboczne miasto otoczone jest murami i fosami, domy zaś zgrupowane są w osobne bloki zabudowy, z powodu częstych pożarów. Zniszczenie miasta w 1806 r., kiedy to ogromny pożar pochłonął niemal całe miasto, przyczynę miało w zbyt ciasnej średniowiecznej zabudowie. Zachowały się jedynie: pojezuicki kościół gimnazjalny, częściowo zamek oraz kilka domów pomiędzy kościołem parafialnym a zamkiem i obok mostu Rybackiego. W związku z odbudową wprowadzono szereg przepisów ograniczających gęstość zabudowy, poszerzono niektóre ulice, mię-

dzy zamkiem a gimnazjum projektowano wytyczenie nowej ulicy, zakazano stawiania w pobliżu miasta stodół, domy zaś miały być ceglane i kryte dachówką. Z braku odpowiednich środków finansowych odbudowa Reszla ciągnęła się niemal przez cały XIX w., co wiązało się również z kolejnym pożarem w 1841 r. (Janosz-Biskupowa 1961).

Wiek XIX przyniósł również konieczność dalszej rozbudowy przedmieść, co ciekawe w kierunkach pokrywających się ze średniowieczną ekspansją zabudowy poza obręb murów, czyli na zachód, północ i wschód. Współczesna granica południowa miasta pokrywa się zatem ze średniowieczną granicą. W 1895 r. włączono do miasta obszar samodzielnych gmin Wolnizny i ulicy Zamkowej, co bardzo ułatwiło zajęcie tych terenów pod zabudowę. W 1899 r. osuszono tzw. Wyższy Staw (Janosz-Biskupowa 1961).

W czasie I wojny światowej zniszczeniu uległa wschodnia strona rynku na skutek pożaru. Odbudowa nastąpiła dopiero w latach 1925/1926. Z tego okresu pochodzi również nowe osiedle, zwane Młyńskim, zajmujące obszar na północny wschód od Starego Miasta w pobliżu dawnego cmentarza żydowskiego. W 1928 r. włączono do miasta majątek Hohenthal. Przy podziale majątku Leginy miasto otrzymało 315 mórg, z których 160 zalesiono. W latach 30. XX w. wzniesiono kolejne osiedle – Wilkenberg – położone w pobliżu miejskiego boiska sportowego. Należy zauważyć, iż o ile północno-wschodnie tereny miasta rozwijały się dość chaotycznie i cechuje je nieregularne rozplanowanie, o tyle część północno-zachodnia miasta wyróżnia się planową zabudową. W tej okolicy znajduje się dworzec kolejowy (połączenie doprowadzono do Reszla dopiero w 1905 r.) (Janosz-Biskupowa 1961).

Walory turystyczne Reszla

Należy zauważyć, iż ze średniowiecznej zabudowy miasta pozostało niewiele, w dużej mierze pochłonięły ją dwa następujące po sobie pożary z początku XIX w. Znaczną część domów odbudowanych w latach 1810–1820 zniszczyły pożary z lat 1841 i 1917. Obecna zabudowa miasta pochodzi głównie z wieku XIX i początku XX. Podkreślenia wymaga fakt, iż układ przestrzenny miasta (Starego i Nowego – w obrębie murów obronnych) nie zmienił się od okresu lokacyjnego i tworzy typową szachownicę średniowieczną. Mimo znacznych zniszczeń tkanki miejskiej, Reszel zasługuje na miano zabytkowego ośrodka miejskiego. Posiada bowiem „zespół obiektów architektury i budownictwa, ciągów komunikacyjnych oraz elementów ukształtowania terenu i krajobrazu, który zachował charakterystyczne cechy historycznej kompozycji urbanistycznej tak w skali, wzajemnych proporcjach poszczególnych elementów, jak i w układzie brył (...)” (Przybyszewska-Gudelis, Grabiszewski 1986, s. 5).

Tabela 1. Główne walory antropogeniczne Reszla

Waler	Okres powstania	Charakterystyka	Współczesne użytkowanie	Stan zachowania
Układ urbanistyczny	1337	Lokacja miasta na prawie chełmińskim. Założenie na rzucie prawie regularnego prostokąta z kwadratowym rynkiem pośrodku oraz szachownicowym układem przestrzennym i dwukierunkowym układem ruchu, który odbywał się przez trzy bramy: Królewską, Rybacką i Wysoką	-	Bardzo dobry
Baszta więzienna z fragmentami murów miejskich	1360–1370	Baszta z cegły o układzie wedyjskim, polskim i nieregularnym. Mury miejskie zachowały się we wschodniej, północnej i zachodniej części miasta. Zbudowane z cegły o wątku polskim, wyposażone w otwory strzelnicze	Brak	Dobry
Kamienie miejskie	Pierwsza połowa XIX w.	Wybudowane po pożarze miasta w 1806 r. – ponad 20 wokół Rynku. Na tle późniejszych budynków wyróżnia się kamienica: Apteka Pod Orłem z XVI w. Nazwa apteki wywodzi się od orła ulokowanego na szczycie budynku. Nad głównym wejściem widoczny dawny herb Reszla oraz data – 1557 r.	Funkcje mieszkalne, handlowo-usługowe	Zróżnicowane
Kościół św. Piotra i Pawła	1360–1402	Fara, kościół gotycki, orientowany, trójnawowy, pięcioprzęsłowy, halowy. Zbudowany z cegły na kamiennej podmurówce. Sklepienie gładkie. Empirowo-klasycystyczny wystrój z XIX w. Po pożarze miasta w 1806 r. odbudowany i ponownie konsekrowany. Ponowny remont w 1999 r. Wysoka wieża z hełmem z XIX w.	Użytkuje go parafia rzymskokatolicka. Wieża kościelna o wysokości 51 m udostępniona jest dla zwiedzających	Bardzo dobry
Cerkiew Przemienienia Pańskiego	1799–1800	Późnobarokowy kościół jednonawowy. Stoi na miejscu dawnego gotyckiego kościoła augustiańskiego z 1347 r. Pierwotny budynek zawałił się, po odbudowie w 1580 r. otrzymał wezwanie św. Jana Chrzciciela. Później użytkowany przez Jezuistów. Kościół rozebrano i w latach 1799–1800 wybudowano nowy. Do roku 1963 nosił wezwanie św. Krzyża. W 1963 r. zaczęto odprawiać nabożeństwa w obrządku wschodnim greckokatolickim (bizantyjsko-ukraińskim)	Obecnie administruje nim parafia grekokatolicka	Dobry

Plebania	1444	Pierwotna budowla była wzmiankowana już w 1444 r. Wielokrotnie odnawiana i przebudowywana. Ostatnią gruntowną restaurację budynku przeprowadzono w 1923 r. W czasie kolejnych prac remontowych plebania straciła swój gotycki charakter na rzecz stylu barokowego. Pierwotnie piętrowa, od 1699 r. parterowa, podpiwniczona i dwutraktowa. W pobliżu znajdowała się stajnia należąca do plebani. Bywał tu biskup Ignacy Krasicki u swojego brata, proboszcza Reszla	Nie użytkowany. Budynek niedostępny dla zwiedzających	Bardzo zły, wymaga kapitalnego remontu
Spichlerze	Przełom XV/III i XIX w.	Dwa budynki przy ulicy Spichrzowej, przylegające do muru miejskiego. Budowla trzykondygnacyjna, kryta dachem dwuspadowym z żurawiem na osi. Na planie prostokąta, konstrukcja ryglowa, wypełniona tynkowaną cegłą	Nie użytkowane	Zły, wymaga kapitalnego remontu
Wysoki most gotycki	Druga połowa XIV w.	Most na rzece Sajnie, dwupiętrowy, zbudowany z cegły. Pełnił również funkcję akweduktu. Most był wielokrotnie wzniesiony i przebudowywany. W XVIII i XIX w. otrzymał szereg pomieszczeń wypełniających półkoliste arkady, w których znajdowały się cele więzienne, później mieszkania dla biedoty. W 2000 r. zakończono jego renowację i przywrócono pierwotny kształt półkolistych, wysokich prześłów mostowych. Obecnie prowadzi przez niego ulica Mazurska. Dawniej nazywał się Rybackim od wcześniejszej nazwy ulicy i bramy miejskiej, do której prowadził	Użytkowany zgodnie z przeznaczeniem, biegnie po nim ulica Mazurska, prowadzi cała do Rynku	Bardzo dobry (po przebudowie)
Niski most gotycki	XIV w.	Most na rzece Sajnie, prowadzi przez niego ulica Płowce. Znajduje się kilkadziesiąt metrów na północ od mostu wysokiego	Użytkowany zgodnie z przeznaczeniem	Dobry
Ratusz	1815–1816	Klasykistyczny budynek odbudowany po pożarze miasta w 1806 r. na starych fundamentach. Umiejscowiony pośrodku rynku. Pierwotnie kondygnację przyziemia zajmowała hala przeznaczona na stajnię magistratu	Siedziba Urzędu MiG Reszel, siedziba Straży Miejskiej i Punktu IT	Dobry

Budynki poaugustiańskie i jezuickie – kolegium jezuickie	XVII w.	Pierwotne zabudowania klasztorne, wzniesione przez augustianów pochodzą z XIV w. Jezuici porzucili kolegium w latach 1626–1780. Zostało ono przebudowane w latach 1803–1805. Kolegium było bezpłatne, uczono tu zarówno młodzież katolicką, jak i protestancką. Budynek główny zbudowano na planie prostokąta z ryzalitem na osi, zwieńczony trójkątnym szczytem. Po przebudowie w latach 1803–1805 otrzymał klasycystyczny wygląd	Obecnie w budynkach po dawnym Kolegium mieści się Zespół Szkół im. Macieja Rataja	Dobry
Wodociąg, kanalizacja, studnia miejska	XIV w.	Jeden z najstarszych systemów kanalizacyjnych w Europie. Woda do Reszla doprowadzana była grawitacyjnie ze zbiorników wodnych otwartym kanałem. Zastosowano system rur drewnianych połączonych z pięcioma studniami znajdującymi się w mieście. System ten działał do końca XIX w., gdy rozpoczęto uzdatnianie wody i wymieniono drewniane rury na metalowe. Odrorestaurowana w roku 2006 studnia, usytuowana w północno-wschodniej części Rynku, została odkopana oraz zrekonstruowana	Obecny kształt górnej części studni stanowi rekonstrukcję części nadziemnej w jej średnicy. Funkcja estetyczna	Studnia – bardzo dobry, po renowacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Janosz-Biskupowa 1961, Domańska 1968, Czubieli, Domagała 1969, Mojzych-Rudowska 1969, www.reszel.pl, www.reszel.net, materiały promocyjne UMiG w Reszlu.

W tabeli 1 dokonano zestawienia najważniejszych walorów turystycznych Reszla, które stanowią pozostałość lub rekonstrukcję fragmentów pierwotnej tkanki miejskiej.

W latach 80. XX w., średniowieczny układ urbanistyczny Reszla wpisano na listę miast zabytkowych ICOMOS⁴. Jego dziedzictwo architektoniczne i historyczne oraz małomiejski charakter docenione zostały także przez międzynarodową organizację Cittaslow. Reszel, jako pierwsze polskie miasto, został przyjęty do sieci miast Cittaslow w roku 2004⁵.

Na osobny opis zasługuje zamek biskupów warmińskich w Reszlu. Zamek założony został na rzucie kwadratu, z niewielkim czworobocznym dziedzińcem pośrodku. Składa się z dwóch skrzydeł głównych, wschodniego i południowego, od zachodu i północy dziedzińiec zamykają mury kurtynowe. W ścianie zachodniej znajduje się brama wjazdowa. Przebudowa przeprowadzona w latach 1505–1530 dostosowała umocnienia zamku do broni palnej. Wzniesiono dodatkowy mur obronny z bastionami od strony północnej i zachodniej. Umocnienia zamku połączono z umocnieniami miasta. W 1648 r. i 1704 r. zamek został dwukrotnie splądrowany przez wojska szwedzkie. W okresie od XVI w. do XVIII w. pełnił funkcje rezydencji biskupiej i pałacyku myśliwskiego. Po pierwszym rozbiórze Polski ulokowano w nim pruskie więzienie. Na początku XIX w. popadł w ruinę. W 1822 r. przekazano go gminie ewangelickiej, która przeprowadziła remont zamku. Prace budowlane w znacznym stopniu zatępiły średniowieczny charakter budowli. Skrzydło południowe zamku przekształcono w zbór. Część pomieszczeń adaptowano na mieszkania. W 1929 r. na zamku powstało niewielkie muzeum regionalne (Domańska 1968). Po wojnie, w latach 50. przeprowadzono prace zabezpieczające, odgrzybienie i adaptację części pomieszczeń na potrzeby kulturalne. W latach 1958–1989 zamek był własnością Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” (Łaniec 1997). W 1990 r. właścicielem obiektu zostało Stowarzyszenie Kulturalne „Zamek”. Od 2001 r. Stowarzyszenie „Zamek” wydierżawia trzy skrzydła zamku pod hotel i restaurację. Pozostałą część budowli zajmuje Galeria Sztuki Współczesnej, która jest filią Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Zamek reszelski jest obecnie jedną z najważniejszych atrakcji turystycznych miasta i regionu.

---

⁴ International Council on Monument and Sites, czyli Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (www.icomos-poland.org).

⁵ Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Cittaslow zostało założone we Włoszech w 1999 r. Miasta cittaslow nie powinny liczyć więcej niż 50 tys. mieszkańców i zobowiązują się do podejmowania wspólnych działań w zakresie poprawy jakości życia lokalnych społeczności. Wymagania odnoszą się m.in. do polityki środowiska, infrastruktury, poziomu lokalnej produkcji, rzemiosła, usług i bazy noclegowej. Dodatkowo, członkostwo oznacza ustawiczne zaangażowanie w rozwijanie posiadanych zasobów (www.reszel.pl; www.cittaslow.pl).

Podsumowanie

O atrakcyjności zabytkowych założeń urbanistycznych i poszczególnych zabytków architektury Reszla decydują: a) wartości estetyczne krajobrazu miejskiego, b) wielonarodowa historia miasta (szczególnie atrakcyjna dla turystów nie-mieckich), c) autentyczność fragmentów zabudowy i założenia urbanistycznego Reszla, d) genetyczne związki architektury obronnej miasta z przyrodą, e) zadowalający stan techniczny zabytków (z wyjątkiem plebanii oraz spichlerzy), f) odpowiednie zagospodarowanie obiektów zabytkowych na cele publiczne, kulturalne, turystyczne, g) dostępność turystyczna.

O atrakcyjności turystycznej decydują również czynniki zewnętrzne, jak: dostępność komunikacyjna, położenie w atrakcyjnym przyrodniczo i kulturowo regionie Warmii, sąsiedztwo centrum pielgrzymkowego w Świętej Lipce, czy pobliski zespół umocnień wojskowych z czasów II wojny światowej – tzw. Wilczy Szaniec w Gierłozie pod Kętrzyńnem. Dzięki odpowiednim działaniom konserwatorskim, skutecznemu pozyskiwaniu funduszy na renowację zabytkowej tkanki miejskiej oraz odpowiedniej promocji posiadanych zasobów, Reszel ma szansę rozwijać turystykę krajoznawczą i kulturową.

Bibliografia

- Czubiel L., Domagała T., 1969, *Zabytkowe ośrodki miejskie Warmii i Mazur*, Wyd. Pojezierze, Olsztyn.
- Domańska H., 1968, *Zamek biskupów warmińskich w Reszlu*, Rocznik Olsztyński, nr 8.
- Janosz-Biskupowa I., 1961, *Rozwój przestrzenny miasta Reszla*, Komunikaty Warmińsko-Mazurskie, nr 2 (72).
- Liszewski S., 2008, *Miasto jako przedmiot badań geografii turystyki w Polsce*, Turyzm, 18 (1).
- Łaniec J.D., 1997, *Dzieje Reszla, lata 1945–1991*, Top Kurier, Toruń.
- Mojzych-Rudowska S., 1969, *Reszel*, [w:] *Biskupiec, z dziejów miasta i powiatu*, Wyd. Pojezierze, Olsztyn.
- Przybyszewska-Gudelis R., Grabiszewski M., 1986, *Funkcja turystyczna w zabytkowych ośrodkach miejskich. Materiały pomocnicze do miejscowego planowania przestrzennego*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Włodarczyk B., 2009, *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wyd. UŁ, Łódź.

Strony internetowe

- www.cittaslow.pl, dostępna 05.03.2010
- www.icomos-poland.org, dostępna 05.03.2010
- www.reszel.net, dostępna 05.03.2010
- www.reszel.pl, dostępna 05.03.2010
- www.stat.gov.pl, dostępna 05.03.2010